

Богдан Йосипович Пташник
(до 70-річчя від дня народження)

Богдан Йосипович Пташник народився 28 вересня (за офіційними документами 28 липня) 1937 року в селищі Богородчани Богородчанського району Івано-Франківської області. У 1959 році закінчив із відзнакою фізико-математичний факультет Івано-Франківського державного педагогічного інституту.

Вже у студентські роки він робить перші кроки в науці. Спочатку це була експериментальна фізика. На третьому курсі під керівництвом І.М.Кіліченка він виконав роботу „Вирощування монокристалів цинку“, за яку Оргкомітет міжобласного огляду наукових робіт студентів і Львівський обком профспілки працівників вищої школи та наукових установ нагородили його грамотою III ступеня. Математикою почав серйозно займатися з четвертого курсу під впливом і під керівництвом В.П.Заровного, учня відомого геометра О.С.Смогоржевського. За роботу „Послаблення умов, що забезпечують виконання в абстрактній групі аксіоми паралельності Евкліда“ (яка узагальнювала результати його наукового керівника), виконану в 1958–1959 навчальному році,

Б.Й.Пташник був нагороджений грамотою Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР та Українського республіканського комітету профспілки працівників освіти вищої школи та наукових установ.

Трудову діяльність Б.Й.Пташник розпочав у серпні 1959 року вчителем математики та виробничого навчання Росільнянської СШ Богородчанського району Івано-Франківської області.

У 1961–1963 рр. працює асистентом кафедри математики Івано-Франківського державного педагогічного інституту. У 1963 р. вступає до аспірантури з відривом від виробництва Інституту математики АН УРСР у відділ диференціальних рівнянь, яким завідував член-кореспондент АН України Ю.Д.Соколов. Науковим керівником аспіранта був професор В.Я.Скоробогатько. Обидва ці видатні вчені, Ю.Д.Соколов і В.Я.Скоробогатько, відіграли велику роль у формуванні Б.Й.Пташника як науковця і громадянина.

Після закінчення аспірантури з 1966 по 1969 рік він працював асистентом кафедри диференціальних рівнянь Львівського державного університету імені Івана Франка (у 1969–2000 рр. продовжував працювати на цій кафедрі за сумісництвом). Тут у 1968 році захистив дисертацію „Задача Валле Пуссена та деякі крайові задачі для лінійних гіперболічних рівнянь“ на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук.

З 1969 року і донині Б.Й.Пташник працює в установах Академії наук України. У 1969–1972 роках — старший науковий співробітник Фізико-механічного інституту АН України. З 1973 року працював старшим науковим співробітником Львівського філіалу математичної фізики Інституту математики АН України (з 1978 року — Інститут прикладних проблем механіки і математики АН України). З 1982 по 1990 рік керував лабораторією неklasичних задач математичної фізики ІППММ АН України.

У 1989 році захистив в Інституті математики АН України докторську дисертацію „Некласичні крайові задачі для диференціальних рівнянь із частинними похідними“, а в 1990 році йому присвоєно вчене звання професора. З 1990 року — завідувач відділу математичної фізики та керівник математичного сектора (а з 2003 року — голова секції теоретичних і прикладних проблем математики при Вченій раді) Інституту прикладних проблем механіки і математики ім.Я.С.Підстригача НАН України. У 1989 році Б.Й.Пташник стає членом щойно відновленого в Україні Наукового товариства імені Шевченка. У 2002 році Б.Й.Пташника обрано академіком Академії наук вищої школи України (за рекомендацією Вченої ради Інституту прикладної математики та фундаментальних наук Національного університету „Львівська політехніка“), у 2003 році —

членом-кореспондентом НАН України, а в 2006 році — дійсним членом Наукового товариства імені Шевченка.

За заслуги в розвитку науки та освіти йому присуджено грант для вчених і викладачів Міжнародної науково-освітньої програми Міжнародного фонду „Відродження“ (1998 р.), нагороджено Почесною грамотою Президії НАН України (2003 р.); він є лауреатом премії НАН України імені М.О.Лаврентьєва (2007 р.).

Наукові інтереси професора Б.Й.Пташника — різносторонні. Він є автором понад 200 наукових праць з теорії диференціальних рівнянь із частинними похідними, теорії гіллястих ланцюгових дробів та історії математики, а також 20-ти науково-популярних статей. Як висококваліфікований спеціаліст найбільше зарекомендував себе в галузі сучасної теорії рівнянь із частинними похідними.

Б.Й.Пташник створив наукову школу з теорії умовно коректних задач для рівнянь із частинними похідними, якій притаманні оригінальні напрямки досліджень. Під його керівництвом успішно захищено 14 кандидатських і докторських дисертацій. Він є науковим консультантом за 2 докторськими дисертаціями.

Разом із учнями Б.Й.Пташник розробив оригінальні методи (які базуються на метричному підході до проблеми малих знаменників) дослідження коректності та побудови розв'язків багатьох неklasичних задач для рівнянь та систем рівнянь із частинними похідними (лінійних і слабконелінійних) скінченного та безмежного порядків, а також для диференціально-операторних рівнянь: 1) задачі з локальними багатоточковими умовами; 2) задачі типу задач Діріхле; 3) задачі про періодичні та майже періодичні розв'язки; 4) нелокальні крайові та багатоточкові задачі. Вказані задачі є, взагалі, некоректними, а їх розв'язність у багатьох випадках пов'язана з проблемою малих знаменників. При дослідженні цих задач для гіперболічних, параболічних і безтипних рівнянь та систем рівнянь (в тому числі не розв'язаних відносно старшої похідної за часовою змінною) виникли малі знаменники складної нелінійної структури, оцінювання знизу яких призвело до нових, ще недосліджених задач метричної теорії чисел.

У роботах Б.Й.Пташника встановлено умови існування, єдиності та неперервної залежності від правих частин рівнянь і граничних умов розв'язків розглядуваних задач у різних функціональних просторах, а також побудовано явні формули для розв'язків у вигляді узагальнених рядів Фур'є за системами ортогональних функцій (для лінійних рівнянь) та алгоритми знаходження наближених розв'язків (для слабконелінійних рівнянь). На відміну від робіт інших авторів, у роботах професора

Б.Й.Пташника не тільки аксіоматично накладено умови на малі знаменники, що забезпечують розв'язність задачі, але й доведено теореми метричного характеру про оцінки знизу малих знаменників, із яких випливає однозначна розв'язність задачі для майже всіх (стосовно міри Лебега) векторів, компоненти яких виражаються через параметри області, коефіцієнти рівнянь і коефіцієнти граничних умов. Крім того, щоб розрізнити множини нульової міри Лебега різних потужностей, використано поняття розмірності Гаусдорфа і показано, як за допомогою цього поняття можна отримати точніший, у порівнянні з метричним, опис класів некоректних задач.

Вказані дослідження Б.Й.Пташника, які стали новим природнім етапом розвитку загальної теорії крайових задач, пов'язані також із рядом застосувань; вони стимулювали розвиток нових аспектів теорії умовно коректних задач, а також стали джерелом нових проблем метричної теорії чисел, багато з яких були розв'язані ним спільно з білоруським математиком професором В.І.Берніком, який очолює тепер у Мінську школу з теорії чисел, засновану академіком В.Г.Спринджуком.

Б.Й.Пташник є піонером у дослідженні багатоточкових задач для рівнянь із частинними похідними, а також причетний до перших досліджень з теорії гіллястих ланцюгових дробів, які були виконані під керівництвом його вчителя професора В.Я.Скоробогатька.

Своїми знаннями й досвідом професор Б.Й.Пташник щедро ділиться з молоддю. Впродовж багатьох років він читає спецкурси та керує науковою роботою магістрів, аспірантів і докторантів у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, є професором Національного університету „Львівська політехніка“.

Багато сил і часу віддає Б.Й.Пташник науково-організаційній роботі з координації наукових досліджень та підготовки наукових кадрів високої кваліфікації з математики в Західному регіоні України. Починаючи з 1976 року, він — секретар секції механіки і математики, голова секції математики (1991–2000 рр.), заступник голови секції математики і математичного моделювання (2001–2006 рр.), а з 2007 року — керівник відділення фізико-технічних і математичних наук та керівник секції математики і математичного моделювання Західного наукового центру НАН України та МОН України.

У 1993–1998 рр. Б.Й.Пташник був членом експертної ради з математики ВАК України, а в 1993–2000 рр. — заступником голови спеціалізованої ради по захисту докторських дисертацій у Львівському національному університеті імені Івана Франка.

Він є керівником Львівського міського семінару з диференціальних

рівнянь при Львівському національному університеті імені Івана Франка, а також загальноінститутського математичного семінару та наукового семінару ім. В.Я.Скоробогатка в Інституті прикладних проблем механіки і математики ім.Я.С.Підстригача НАН України, членом редколегій багатьох математичних журналів та вісників, організатором періодично діючої Міжнародної математичної конференції ім.В.Я.Скоробогатка.

Б.Й.Пташник користується великим авторитетом і повагою як в Україні, так і за її межами. Прожиті роки не позначаються на його активності, він, як завжди, багато працює, консулює, є душею колективу під час усіх культурно-мистецьких заходів.

Бажаємо Богдану Йосиповичу доброго здоров'я і нових успіхів у його багатогранній науковій та науково-організаційній діяльності.

В.Ільків, В.Пелих